

วิชาการรณกรรมแบบเรียนภาษาไทย

THG4113

หัวข้อ การจัดการศึกษาในสังคมไทยสมัยต่าง ๆ

การจัดการศึกษาในสังคมไทย แบ่งเป็น 3 ยุคหลัก ๆ

1. การจัดการศึกษาของไทยในอดีต

2. การจัดการศึกษาของไทยในยุคเปลี่ยนแปลง (ช่วงปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2)

3. การจัดการศึกษาของไทยในยุคปัจจุบัน (ช่วงหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน)

การศึกษาของไทยในอดีต

1. สมัยสุโขทัย

2. สมัยอยุธยา

3. สมัยธนบุรี

4. สมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-4)

การจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย

สภาพสังคม

การปกครองแบบบิดापปกครองบุตร
พระมหากษัตริย์ทรงยึดหลักธรรม
ในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางใน
การปกครอง พระองค์ทรงมี
ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชน
บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์

การจัดการศึกษา

1. การศึกษาของประชาชนทั่วไป

สถานศึกษาคือวัด พระสงฆ์เป็นผู้สอน เน้น
สอน จริยศึกษา สอนอ่านเขียน ภาษาบาลี
สันสกฤต และยังมีการศึกษาวิชาชีพระต่าง ๆ
สี่บทอดวิชาชีพด้านจิตรกรรม
ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

2. การศึกษาของเจ้านายและบุตร

หลานข้าราชการ สถานที่ศึกษาอยู่ที่
สำนักราชบัณฑิต เรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่
จำเป็นสำหรับการปกครองประเทศ การ
ทำงานที่เกี่ยวข้องกับราชการ

สภาพสังคม

- การปกครองเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
- พระมหากษัตริย์ยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในการปกครองประเทศ
- การศึกษามีศูนย์กลางอยู่ที่ **วัด**
- มีการติดต่อทางการค้ากับต่างประเทศ และเผยแพร่ศาสนา โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยเฉพาะชาวโปรตุเกส ฝรั่งเศส ทำให้มีความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ด้านต่าง ๆ เข้ามา และที่เข้ามามีบทบาทมาก คือ การสอนศาสนา ในสมัยนี้จึงนับว่าเป็นยุคทองแห่งการศึกษาและยุคทองแห่งวรรณคดี

สมัย

กรุงศรี

อยุธยา

สภาพการศึกษา

1. การศึกษาของประชาชนทั่วไป สถานศึกษายังคงอยู่ที่วัด เน้นการศึกษาด้านจริยศึกษาและพุทธศึกษา และศึกษาวิชาเพิ่มเติม เช่น ภาษาจีน ฝรั่งเศส ขอม และศึกษาวิชาชีพที่ได้รับจากชาวต่างประเทศด้วย เช่น วิชาหล่อปั้นไฟ ตำรายาบางอย่าง ตำราอาหาร ฯลฯ
2. การศึกษาของเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการ ศึกษาที่สำนักราชบัณฑิต และการศึกษาวิชาหนังสือชั้นสูง วงวรรณคดีไทยเพื่อฟัง ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงพระราชนิพนธ์ หรือผู้ทรงนิพนธ์ต้องมีความรู้เป็นอย่างดี
3. การตั้งโรงเรียนสอนศาสนา เนื่องจากชาวตะวันตกเข้ามาเผยแผ่ศาสนา โดยมีบาทหลวงมิชชันนารีคอยควบคุมดูแล

สมัย

กรุงศรี

อยุธยา

สภาพการศึกษา (ต่อ)

4. การส่งบุตรของเจ้านายไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชรับสั่งให้ส่งเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ จำนวน 12 คน ไปศึกษายังวิทยาลัยในปารีส นับเป็นการเริ่มต้นส่งเสริมการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ของชาติตะวันตก

5. การสร้างแบบเรียนภาษาไทย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระโหราธิบดีแต่ง “แบบเรียนจินตามณี” ขึ้น ซึ่งเป็นแบบเรียนเล่มแรกที่ใช้ต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สมัย

กรุงศรี

อยุธยา

สภาพสังคม

หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นช่วงเวลาของการทำนุบำรุงซ่อมแซมบ้านเมืองในด้านต่าง ๆ การศึกษาสมัยนี้จึงยังไม่ได้พัฒนาเท่าที่ควร

สภาพการศึกษา

วัดเป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชนทั่วไป สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงทำนุบำรุงการศึกษา โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมและรวบรวมหนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่เพื่อใช้เล่าเรียนต่อไป

การจัดการศึกษา
สมัยกรุงธนบุรี

สภาพสังคม

สมัย

กรุง

รัตนโกสินทร์

ตอนต้น

(รัชกาลที่ 1-4)

- บ้านเมืองยังไม่สงบสุขเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีการทำสงครามเป็นระยะ ๆ
- ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์ไม่เสื่อมคลาย และยังเจริญขึ้น
- กลับมาติดต่อกับชาวตะวันตกอีกครั้ง

1. การศึกษาของประชาชนทั่วไป การศึกษายังคงเหมือนเช่น
ในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา บ้านเมืองยังไม่สงบ
เด็กผู้หญิงมีโอกาสได้เรียนหนังสือ และมักส่งเด็กผู้หญิงไปอยู่
ตามตำหนักเจ้านายในวังเพื่อเรียนรู้ขนบธรรมเนียม วิชาความรู้
กิริยามารยาท และฝึกหน้าที่อยู่งาน

2. การศึกษาของเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการ เรียนรู้
หลักการปกครอง ตำราพิชัยสงคราม ส่วนเจ้านายผู้หญิงศึกษา
เกี่ยวกับราชประเพณี ระเบียบวินัยของฝ่ายใน การศึกษาของ
เจ้านายฝ่ายในพัฒนาขึ้น เห็นได้จากการวรรณคดี ซึ่งแปลจาก
พงศาวดารต่างประเทศเป็นภาษาไทย เช่น สามก๊ก ราชาริราช
ฯลฯ

สภาพ สมัย

การ กรุง

ศึกษา รัตนโกสินทร์

ตอน

ต้น

3. การเริ่มต้นเปิดกว้างด้านการศึกษาวិชาการและวิชาชีพ

จะเห็นได้จากการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามในสมัยรัชกาลที่ 3 จนกลายเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย ทำให้เผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน โดยเฉพาะตำราวิชาต่าง ๆ ที่จารึกไว้

4. การพิมพ์หนังสือไทย เช่น หมอแผน บีช บรัดเลย์ ได้ตั้งโรงพิมพ์และหล่อตัวพิมพ์ภาษาไทยเพื่อเผยแพร่คำสอน ออกหนังสือพิมพ์ที่ชื่อว่า “บางกอกกริคอเดอร์”

สภาพ

สมัย

การ

กรุง

ศึกษา

รัตนโกสินทร์

ตอน

ต้น

(ต่อ)

5. การสร้างแบบเรียนภาษาไทย มีแบบเรียนเพิ่มขึ้น ได้แก่ ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน สุนันทกุมาร ประถมมาลา อักษรนิติ

6. การตั้งโรงเรียนของหมอสอนศาสนา ในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งโรงเรียนสอนศาสนา สอนภาษาอังกฤษและวิทยาการ ตะวันตก เช่น โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย โรงเรียน วัฒนาวิทยาลัย

7. การพัฒนาความรู้วิทยาการสมัยใหม่ เช่น สมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงจ้างนางแอนนา เลียวโนเวนส์ มาสอนภาษาอังกฤษ แก่พระราชโอรสและพระราชธิดาในราชสำนัก

สภาพ

สมัย

การ

กรุง

ศึกษา

รัตนโกสินทร์

ตอน

ต้น

(ต่อ)

การจัดการศึกษา
ของไทยในยุค
เปลี่ยนแปลง

(ช่วงปฏิรูปการศึกษาสมัย
รัชกาลที่ 5 แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ ถึงหลังสมัย
สงครามโลกครั้งที่ 2)

สมัยรัชกาลที่ 5

- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาภาษาและวิทยาการจากต่างประเทศ
- ประเทศตะวันตกมีนโยบายคุกคามประเทศแถบเอเชีย เพื่อล่าเป็นอาณานิคม รัชกาลที่ 5 จึงต้องพัฒนาประเทศให้ทันสมัย โดยเริ่มต้นจากการ เลิกทาส และเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาให้เป็นระบบยิ่งขึ้น เรียกว่ามีการ “ปฏิรูปการศึกษา”

ทรงมุ่งผลิตคนเข้ารับราชการ
ทรงมุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่าง
ทั่วถึง
ทรงมุ่งที่จะดำรงพระพุทธศาสนา

การจัดตั้งสถานศึกษา จัดตั้ง
โรงเรียนหลวง และโรงเรียนเพื่อ
ประชาชนทั่วไป

วิธีการจัดการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5

การจัดทำแบบเรียน พระยาศรี
สุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)
แต่งแบบเรียนหลวง 6 เล่ม

การตั้งกรมศึกษาธิการ
การทำหลักสูตร นำแผนการ
ศึกษาของญี่ปุ่นมาใช้ แบ่งเป็น
สายสามัญ และอาชีวศึกษา

สมัยรัชกาลที่ 6-ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

สมัยรัชกาลที่ 6 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

ประสบปัญหา “คนล้นงาน”

สมัยรัชกาลที่ 7 ประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

ภาวะเศรษฐกิจของโลกตกต่ำ

มีการดูแลราชการและลูกจ้างออกจากงาน

เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

1. ด้านการจัดการศึกษาและขยายระดับการศึกษา

การประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 กำหนดให้เด็กไทยทั้งชาย-หญิง 7-14 ปี ต้องเข้าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน เกิดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แก่ ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

2. การสร้างสถานศึกษา

เช่น โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบัน) เพื่อฝึกนักเรียนให้เป็น “สุภาพบุรุษ” เกิดโรงเรียนสอนวิชาชีพเพิ่มขึ้น โรงเรียนพาณิชยการ โรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนฝึกหัดครู ฯลฯ

(ต่อ)

3. การพัฒนาแบบเรียนภาษาไทย แบบเรียนเร็ว เป็นแบบเรียนไวยากรณ์เล่มแรก ต่อมาขยายชั้นเรียนสูงขึ้น ก็มีแบบเรียนสยามไวยากรณ์ ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีแบบเรียนใหม่และแบบสอนอ่านใหม่ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พ.ศ. 2495 มีแบบเรียนชุดบันไดก้าวหน้า ของนายกี กীরติวิทโยสาร นิทานร้อยบรรทัดของกระทรวงศึกษาธิการ แบบสอนอ่านชุดสุดา คาวิ ของนายอภัย จันทวิมล ฯลฯ

4. การพัฒนาหน่วยงานด้านการศึกษา สมัยรัชกาลที่ 6 ตั้งกรมมหาวิทยาลัย ในสมัยรัชกาลที่ 7 ตั้งกรมวิชาธิการ (กรมวิชาการศึกษา) และใน พ.ศ. 2484 กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนแปลงเป็นกระทรวงศึกษาธิการ

5. การพัฒนาหลักสูตร ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการแก้ไขร่างโครงการศึกษา พ.ศ. 2456 เพื่อสนับสนุนให้มีการสอนวิชาชีวะ ในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการร่างแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 เน้นการศึกษาทางอาชีพ การศึกษาเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น เพิ่มหลักสูตรว่าด้วยหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

สภาพสังคม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง

การเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลต่อความคิด จิตใจ และการกระทำ จากระบบสังคมเกษตรกรรมที่มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวัดเป็นศูนย์กลาง กลายเป็นสังคมแบบ “วัตถุนิยม” ดิ้นรนแข่งขัน รับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น มีลักษณะเป็น “โลกไร้พรมแดน” ซึ่งมีผลต่อการศึกษาในยุคปัจจุบัน

ช่วงหลังสมัย
สงครามโลกครั้งที่ 2
ถึงปัจจุบัน

ในด้านการศึกษามี ความก้าวหน้า ดังนี้

1. การพัฒนาทางการศึกษา

มีสถานศึกษาเกิดขึ้นมากมาย และหลาย
ด้าน เกิดกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา เน้น
การใช้เทคโนโลยี เปลี่ยนรูปแบบการ
เรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด
วิเคราะห์ เช่น Active Learning
Problem-based Learning

2. การพัฒนาหลักสูตร

มีการปรับปรุงแผนการศึกษา
แห่งชาติ การพัฒนาหลักสูตร
เน้น “คน” เป็นสำคัญ มี
การศึกษาในระบบ นอกกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย

3. การพัฒนาแบบเรียน ภาษาไทย

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการเป็น
ผู้จัดทำหนังสือเรียน มี
หนังสือเรียนสาระการ
เรียนรู้พื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- โกชัย สาริกบุตร และ สมพร สาริกบุตร. (2523). *แนวการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน (ฉบับปรับปรุง)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์.
- เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล. (2550). *วิวัฒนาการแบบเรียนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพชรภรณ์ รื่นรมย์. (2546). *ก้าว่างของแบบเรียนไทย*. ใน *วิชาการวิจัย* (น. 87-110). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- รังรอง เจียมวิจักขณ์. (2561). *แบบเรียนภาษาไทย: พัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. ปทุมธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมแสง พันธุ์มสุต. (2530). *พัฒนาการของแบบเรียนหลักภาษาไทย: วิเคราะห์เฉพาะแบบเรียนหลักภาษาชั้นต้น*. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัมพร แก้วสุวรรณ. (2548). *การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.